

Centrālā statistikas
pārvalde

Eiropas Statistikas prakses kodeksa prasību ievērošana statistikas iestādēs, kas nodrošina Eiropas statistiku

Otrā posma pašnovērtējumu kopsavilkums

Rīga, 2026

Ievads

Kopš 2015. gada Latvijā izveidota Oficiālās statistikas sistēma (turpmāk – OSS), kas darbojas saskaņā ar Statistikas likumu¹. Sistēmu veido valsts institūcijas, kas nodrošina oficiālo statistiku un Statistikas padome.

OSS vadošā iestāde un Eiropas statistikas kontaktpunkts Latvijā ir Centrālā statistikas pārvalde (turpmāk – CSP). CSP īsteno funkcionālo padotību attiecībā uz citām statistikas iestādēm oficiālās statistikas nodrošināšanas jomā, sniedzot metodiskos norādījumus, pārbaudot oficiālās statistikas nodrošināšanas atbilstību tiesību aktiem, kā arī izdodot rīkojumus, kas nepieciešami oficiālās statistikas nodrošināšanai.

Lai nodrošinātu kvalitatīvu oficiālo statistiku Latvijas, Eiropas un starptautiskajiem lietotājiem, OSS piemēro Eiropas Statistikas prakses kodeksu (turpmāk – Prakses kodekss). CSP ir noteikusi vienotas **vispārīgās kvalitātes prasības** statistikas iestādēm, attiecinot **Eiropas Statistikas prakses kodeksu**².

Latvijas statistikas iestāžu atbilstības vispārīgajām kvalitātes prasībām novērtēšanu CSP veic jau kopš 2016. gada. 2023. gadā noslēdzās pirmais posms, kurā tika izvērtētas visas statistikas iestādes, kas iekļautas Oficiālās statistikas programmā³.

2024. gadā CSP uzsāka otro pašnovērtējuma posmu. Tā mērķis ir atkārtoti izvērtēt iestāžu atbilstību un ar audita pieeju uzraudzīt Prakses kodeksa principu ievērošanu. Anketa tika aktualizēta, ņemot vērā starptautisko ekspertu ziņojumu par Latvijas OSS atbilstību Eiropas Statistikas sistēmas kvalitātes prasībām.

2025. gadā, veicot uz iestāžu pašnovērtējumiem balstītu anketēšanu, CSP apzināja, kā Prakses kodeksa prasības tiek ievērotas septiņās **statistikas iestādēs, kas nodrošina Eiropas statistiku**⁴ (turpmāk – statistikas iestādes).

CSP ir sagatavojusi rezultātu kopsavilkumu, kurš tiks izmantots OSS attīstības pasākumu plānošanai un dažādu atskaišu un ziņojumu sagatavošanai par Latvijas OSS atbilstību Prakses kodeksa prasībām.

¹ Statistikas likums pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/274749-statistikas-likums>

² Prakses kodekss nosaka vispārīgos principus attiecībā uz Eiropas statistikas izstrādi, sagatavošanu un izplatīšanu. Principi sadalīti trīs nodaļās: institucionālā sistēma, oficiālās statistikas procesi, oficiālās statistikas rezultāti. Prakses kodekss pieejams: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/4031688/9332152/KS-02-18-142-LV-N.pdf/82ba14e8-a49e-4215-a9ad-8f3f0b8b1b64?t=1540214583000>

³ Rezultātu kopsavilkums par statistikas iestāžu atbilstību vispārīgajām kvalitātes prasībām 2023. gadā (un progress kopš 2018.gada) pieejams: <https://www.csp.gov.lv/lv/visparigas-kvalitates-prasibas#csp-veiktais-novertejums>

⁴ Aktuālais saraksts ar statistikas iestādēm, kas nodrošina oficiālo Eiropas statistiku pieejams: <https://www.csp.gov.lv/lv/statistikas-iestades#statistikas-iestades-kas-nodrosina-oficialo-eiropas-statistiku-onas>

2025. gadā CSP veiktā statistikas iestāžu novērtējuma kopsavilkums

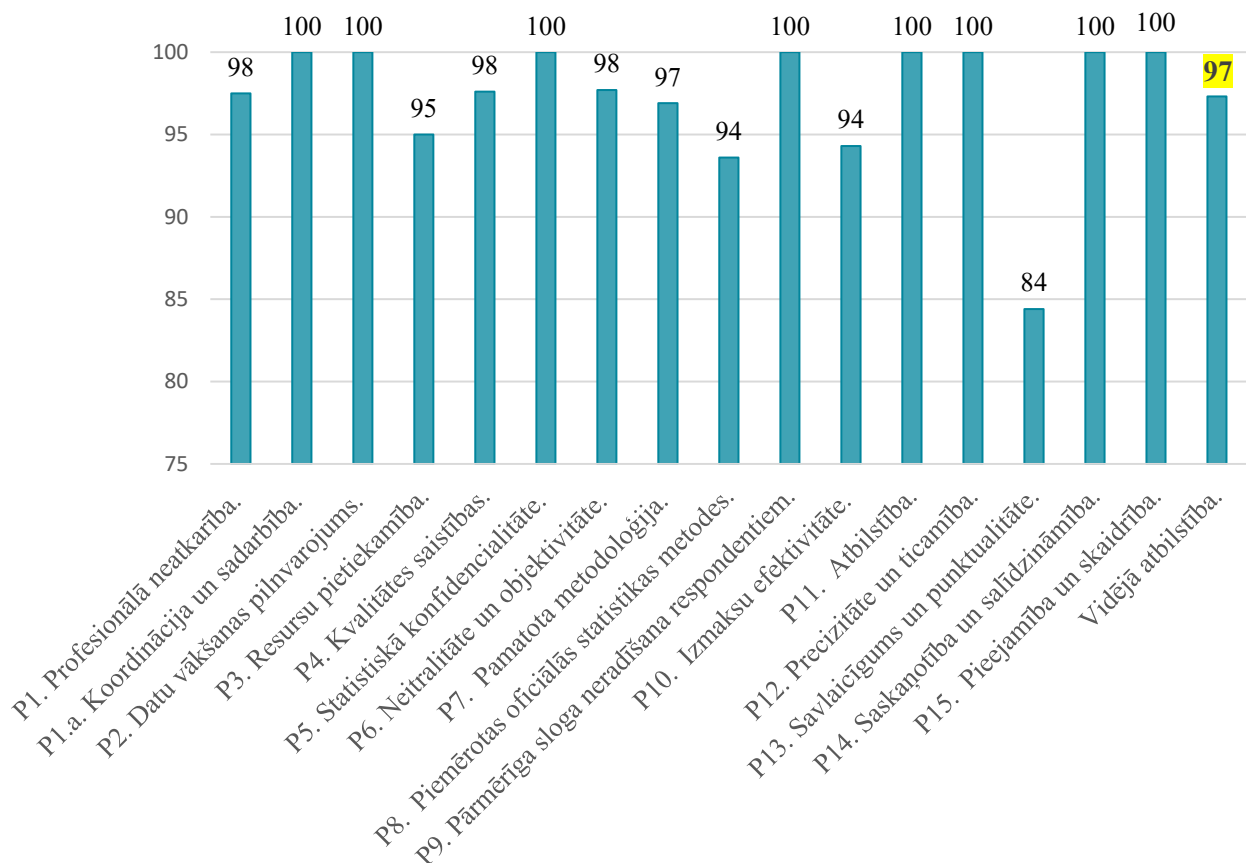
Pašnovērtējumu kopsavilkumā iekļautas 7 statistikas iestādes, kas 2025.gadā nodrošināja Eiropas oficiālo statistiku – Agrolesursu un ekonomikas institūts, Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde, Slimību profilakses un kontroles centrs, Valsts augu aizsardzības dienests, Valsts robežsardze, VSIA "Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs" un Zemkopības ministrija.

Šo statistikas iestāžu atbilstība Prakses kodeksa principiem tika izvērtēta, apkopojot pašnovērtējumu rezultātus par atbilstību katra principa rādītāju prasībām un veicot iestāžu sniegtās informācijas analīzi.

Līdz 2027. gadam plānots veikt pašvērtējumu rezultātu aktualizēšanu, tostarp, uzraugot šo statistikas iestāžu noteikto uzlabojumu darbību ieviešanas progresu.

Statistikas iestāžu atbilstība Prakses kodeksa prasībām tika aprēķināta, ņemot vērā tikai tās rādītāju prasības, kas uz šīm iestādēm ir attiecināmas.

2025. gadā apkopotie rezultāti (skatīt 1. attēlu) liecina, ka vidējā iestāžu atbilstība vispārīgajām kvalitātes prasībām ir sasniegusi 97% ("Jā, pilnībā ieviests" ir 82.9% un "Jā, lielā mērā ieviests" ir 14.1%). Uz statistikas iestādēm nav attiecināmas vidēji 20% no visām pašnovērtējuma anketā minētajām rādītāju prasībām. Ir prasības, kas uz statistikas iestādēm neattiecas, jo attiecīgā iestāde neveic konkrēto darbību, piemēram, nevāc datus no respondentiem primāri statistikas mērķiem, neveido izlases u.c.

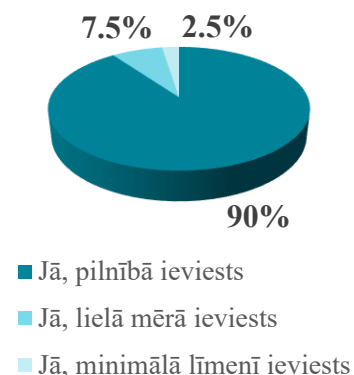
1. attēls. Statistikas iestāžu, kas nodrošina Eiropas statistiku, atbilstība % Prakses kodeksa prasībām 2025. gadā.

Statistikas iestādēs, kas nodrošina Eiropas statistiku atbilstības līmenis vērtējams kā AUGSTS⁵ attiecībā uz visiem 16⁶ Prakses kodeksa principiem.

1. princips. Profesionālā neatkarība.

Statistikas likumā (7. panta pirmā daļa) noteikts, ka statistikas iestāde statistikas nodrošināšanas jomā darbojas neatkarīgi un oficiālo statistiku nodrošina patstāvīgi. Visu statistikas iestāžu vadītājiem ir pietiekami augsts hierarhisks stāvoklis, lai nodrošinātu pieejamību politiku veidojošo un pārvaldes funkcijas īstenojošo valsts iestāžu augstākajām amatpersonām. Statistikas likuma 7. panta otrajā daļā noteikts, ka statistikas iestāde lemj par oficiālās statistikas nodrošināšanas metodēm, standartiem (t.sk. nosaka respondentus), procedūrām un oficiālās statistikas saturu un termiņiem, balstoties tikai uz statistiskiem apsvērumiem. Lai statistika tiktu plānota, sagatavota un izplatīta neatkarīgā veidā, atbildība par statistikas nodrošināšanu tiek deleģēta ar iestādes iekšējiem normatīvajiem aktiem

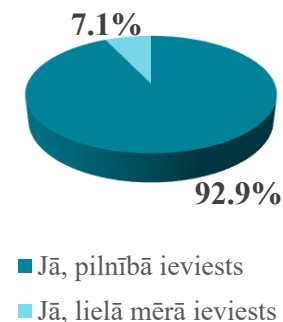
Daļa iestāžu turpina pilnveidot oficiālās statistikas skaidru identificēšanu un tās pilnīgu publicēšanu oficiālās statistikas portālā.

1.a princips. Koordinācija un sadarbība.

Statistikas likums nosaka, ka CSP ir vadošā oficiālās statistikas sistēmas iestāde, kas īsteno funkcionālo padotību attiecībā uz citām statistikas iestādēm oficiālās statistikas nodrošināšanas jomā, sniedzot metodiskus norādījumus, pārbaugot oficiālās statistikas nodrošināšanas atbilstību tiesību aktiem, kā arī izdodot rīkojumus (4. panta otrā un trešā daļa). Saskaņā ar Statistikas likuma 20. panta pirmo daļu, CSP tehniski un organizatoriski nodrošina oficiālās statistikas portāla darbību, kā arī koordinē citu statistikas iestāžu oficiālās statistikas publicēšanu portālā.

CSP un statistikas iestādes Oficiālās statistikas sistēmas ietvaros ir noslēgušas Saprašanās memorandu⁷, kura mērķis ir veicināt ciešu un koordinētu savstarpējo sadarbību OSS Kvalitātes politikas īstenošanai statistikas iestādēs Latvijas, Eiropas un starptautisko lietotāju vajadzībām atbilstošas oficiālās statistikas nodrošināšanā. Statistikas iestādes pastāvīgi uztur un attīsta sadarbību dažādos līmeņos gan savstarpēji, gan ar Eiropas Statistikas sistēmas konsultatīvajām iestādēm, kā arī akadēmiskajām iestādēm un citām starptautiskajām organizācijām.

⁵ Statistikas iestāžu atbilstības līmeni vērtē kā AUGSTU, ja no visām uz statistikas iestādēm attiecināmajām principa prasībām vērtējuma “**Jā, pilnībā ieviests**” un “**Jā, lielā mērā ieviests**” īpatsvars ir robežās no 81% -100%.

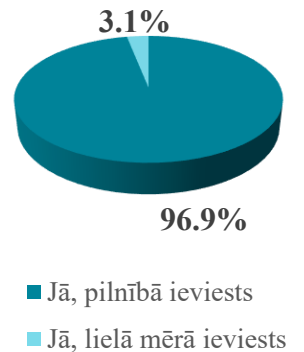
⁶ Prakses kodekss tika pārskatīts un 2017. gadā apstiprināja versiju, kurā papildus iekļauts **1. a princips. Koordinācija un sadarbība**.

⁷ Memorands pieejams: <https://www.csp.gov.lv/lv/media/5571/download?attachment>

2. princips. Pilnvarojums datu vākšanai un piekļuve datiem.

Statistikas iestādēm ir juridisks pamats datu iegūšanai no respondentiem un administratīvajiem datu avotiem. Respondentiem ir pienākums sniegt pieprasītos datus.

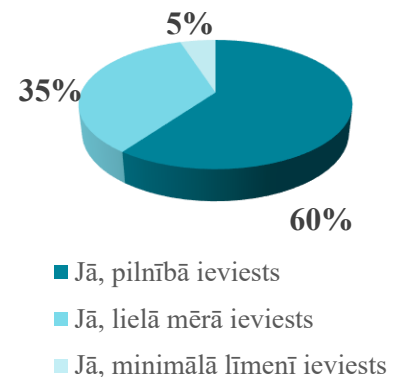
Statistikas likuma 13.panta pirmajā daļā ir noteikts, ka statistikas iestāde oficiālās statistikas nodrošināšanai datus par statistiskajām vienībām iegūst tieši no respondentiem, tieši, novērojot statistiskās vienības vai netieši no administratīvajiem datu avotiem. Statistikas iestādei ir tiesības pieprasīt, lai respondents sagatavo un sniedz datus par statistisko vienību (Statistikas likuma 14. panta pirmā daļa). Valsts institūcijām un privāto tiesību juridiskām personām pēc pamatota pieprasījuma jāatklāj informāciju par datiem, ko tā apstrādā savos administratīvajos datu avotos (15. panta pirmā daļa) un valsts iestādes, uzņēmumi un māsaimniecības pēc statistikas iestāžu pieprasījuma sagatavo un sniedz datus oficiālās statistikas vajadzībām. Turklāt Statistikas likuma 15. panta ceturtā daļa nosaka, ka valsts institūcija, uzturot, plānojot, ieviešot un pilnveidojot administratīvo datu avotu struktūru un saturu, veido šos avotus tā, lai dati atbilstu oficiālās statistikas nodrošināšanas vajadzībām un tos varētu sniegt statistikas iestādei oficiālās statistikas nodrošināšanai.

3. princips. Resursu pietiekamība.

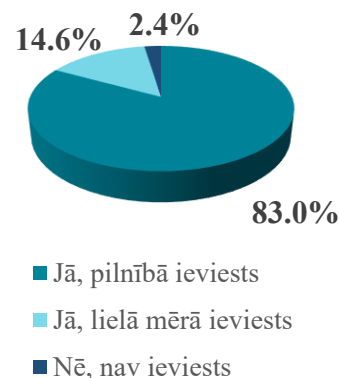
Statistikas iestādes Eiropas oficiālo statistiku nodrošina pieejamo resursu ietvaros, tās apjomu un detalizācijas pakāpi samērojot ar lietotāju vajadzībām, izvērtējot vai joprojām lietotājiem ir nepieciešama Oficiālās statistikas programmā (turpmāk – OSP) iekļautā visu veidu statistika un samērojot OSP iekļautās un jaunas statistikas apjomu, detalizācijas pakāpi un izmaksas. Dažās iestādēs, objektīvu iemeslu dēļ, ir grūti pietiekamā apjomā nodrošināt cilvēku un finanšu resursus oficiālās statistikas procesa efektivizēšanai un rīku uzlabošanai.

Plānojot jaunas statistikas nodrošināšanu, statistikas iestādes novērtē paredzamās izmaksas, bet ne vienmēr iestādēs ir ieviesta vienota izmaksu novērtēšanas procedūra. Ne visām statistikas iestādēm ir iespēja pārtraukt kādas Eiropas statistikas nodrošināšanu vai samazināt datu apjomu, jo statistika tiek nodrošināta, izpildot tiesību aktos noteiktās prasības.

4. princips. Kvalitātes saistības.

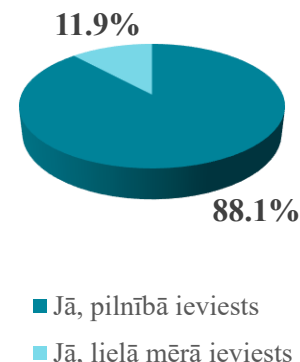
Visas septiņas statistikas iestādes, kas nodrošina Eiropas statistiku, laika posmā no 2018. līdz 2019. gadam pievienojās CSP izstrādātajam Saprašanās memorandam par Oficiālās statistikas sistēmas Kvalitātes politikas ieviešanu. Statistikas iestādes praksē uzrauga un veicina statistikas sagatavošanas procesa kvalitāti, izveidojot organizatorisko struktūru un izmantojot atbilstošus rīkus kvalitātes pārvaldībai. Statistikas produktu kvalitāte tiek regulāri uzraudzīta, pārbaudot statistikas rezultātus, kā arī, vajadzības gadījumā, piesaistot ārējos ekspertus. Lai gan statistikas iestādēs pastāv procedūras statistikas nodrošināšanas procesa kvalitātes plānošanai un uzraudzībai oficiālās statistikas nodrošināšanas procesā, ko ievēro par statistiku atbildīgie darbinieki, tomēr ne visās iestādēs šīs procedūras ir dokumentētas.

5. princips. Statistiskā konfidencialitāte un datu aizsardzība.

Attiecībā uz datu aizsardzību un konfidencialitāti, statistikas iestādes ievēro Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) 2016/679⁸ par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti, Fizisko personu datu apstrādes likuma⁹ un Informācijas atklātības likuma¹⁰ prasības, Statistikas likumu un citus statistikas jomas vai iestādes darbības nozares normatīvos aktus. Visās statistikas iestādēs ir ieviesti pasākumi informācijas, tostarp statistikas datubāžu, fiziskai un loģiskai aizsardzībai.

Statistikas iestādēs, uz kurām ir attiecināmas statistiskās konfidencialitātes prasības, statistikas nodrošināšanā iesaistītie darbinieki, uzsākot darba attiecības, parakstās par konfidencialitātes ievērošanu.

⁸ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2016/679 pieejama:

<https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj/?locale=LV>

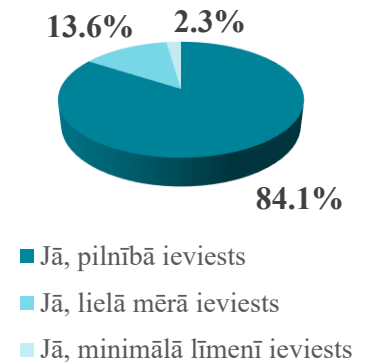
⁹ Fizisko personu datu apstrādes likums pieejams:

<https://likumi.lv/ta/id/300099-fizisko-personu-datu-apstrades-likums>

¹⁰ Informācijas atklātības likums pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/50601-informacijas-atklatabas-likums>

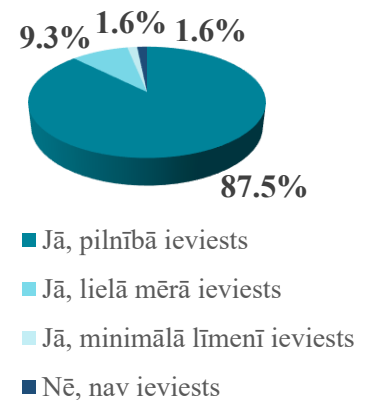
6. princips. Caurspīdīgums un vienlīdzība.

Statistikas iestādes oficiālo statistiku sagatavo objektīvi un profesionāli, datu avotus un statistikas metodes izvēloties saskaņā ar statistikas apsvērumiem (statistikas jomas standartiem un labo praksi). Informācija par oficiālās statistikas nodrošināšanā izmantotajiem datu avotiem, metodēm un procedūrām ir publiski pieejama. Ja iestādē dati primāri tiek vākti oficiālās statistikas nodrošināšanai, tā patstāvīgi lemj par statistiskās informācijas publicēšanas laiku un saturu, kā arī to sniegtie oficiālās statistikas preses ziņojumi un paziņojumi preses konferencēs ir objektīvi. Nav konstatēti pārkāpumi saistībā ar priekšlaicīgu datu izplatīšanu. Daļa iestāžu vēl pilnveido vienlaicīgas piekļuves nodrošināšanu visiem lietotājiem.

7. princips. Pamatota metodoloģija.

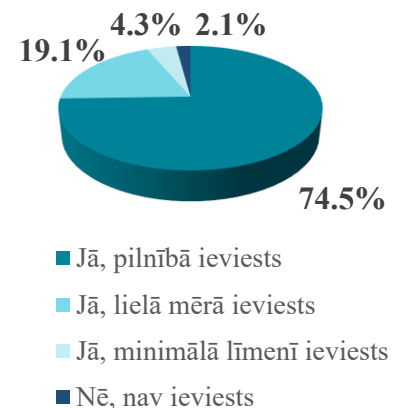
Sagatavojot Eiropas statistiku, statistikas iestādes izmanto pamatotu metodoloģiju atbilstoši saistošo normatīvo aktu prasībām un Eurostat vadlīnijām, kā arī lieto piemērotas statistikas metodes. Statistikas iestādes regulāri uzrauga un pēc nepieciešamības pārskata datu iegūšanas, analīzes un labošanas procesus. Iestādes pēc iespējas nodrošina nepieciešamās apmācības statistikā nodarbinātajiem darbiniekiem, un, vajadzības gadījumā (piemēram, izstrādājot jaunu metodoloģiju) sadarbojas ar zinātniekiem. Ja tiek izmantotas nacionālās statistiskās klasifikācijas, tās ir savstarpēji harmonizētas ar atbilstošajām Eiropas vai starptautiskajām klasifikācijām.

8. princips. Piemērotas oficiālās statistikas metodes.

Administratīvie dati tiek saskaņoti ar statistikas definīcijām. Procesi un metadati tiek uzraudzīti.

Ja iestādes oficiālās statistikas sagatavošanā izmanto datus no administratīvo datu avotiem, administratīvajām vajadzībām izmantotās definīcijas un jēdzieni ir pietiekamā mērā saskaņoti vai pārveidojami atbilstoši definīcijām un jēdzieniem, kurus izmanto statistikas vajadzībām. Iestādes uzrauga un pārskata ar statistikas nodrošināšanu saistītos procesus, kā arī ar statistikas procesiem saistītos metadatus. Ja oficiālās statistikas sagatavošanā izmanto administratīvos datus, statistikas iestādes sadarbojas ar administratīvo datu avotu pārziņiem kvalitatīvu datu nodrošināšanā, tomēr ne visas statistikas iestādes, kuras veic publicēto datu revīzijas, to veikšanai ir noteikušas procedūras.

9. princips. Pārmērīga sloga neradīšana respondentiem.

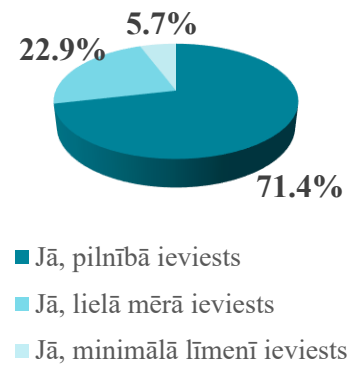
Visās statistikas iestādēs, kas statistikas nodrošināšanas procesā veic apsekojumus, respondentu slogs tiek izlīdzināts un ir samērojams ar lietotāju vajadzībām. Sagatavojamās Eiropas statistikas apjoms un detalizācija atbilst saistošo Latvijas un Eiropas normatīvo aktu prasībām.

Statistikas iestādes pēc iespējas izmanto administratīvo datu avotus un koplieto datus ar citām statistikas iestādēm, kā arī iespēju robežās veic pasākumus respondentu sloga samazināšanai, tai skaitā, ieviešot elektronisko datu iesniegšanu.

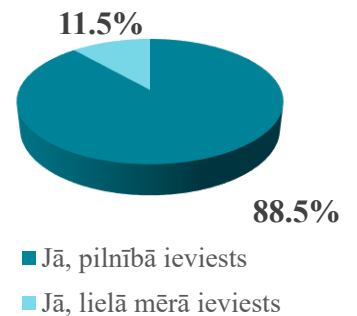
10. princips. Izmaksu efektivitāte.

Statistikas iestādes, kas spēj nošķirt Eiropas oficiālās statistikas nodrošināšanas procesus no administratīvo funkciju izpildes, plāno un uzskaita statistikas nodrošināšanai izlietos resursus, par resursu izmantošanu tiek veikta ārēja uzraudzība. Statistikas nodrošināšanā iestādes pēc iespējas izmanto piemērotas informācijas un komunikācijas tehnoloģijas, tādējādi paaugstinot resursu izmantošanas efektivitāti. Pieejamo resursu ietvaros, iestādes statistikas sagatavošanas procesā ievieš standartizētus risinājumus, kā arī īsteno pasākumus atbilstošo administratīvo datu izmantošanai, noslēdzot vienošanos ar datu avotu pārziņiem.

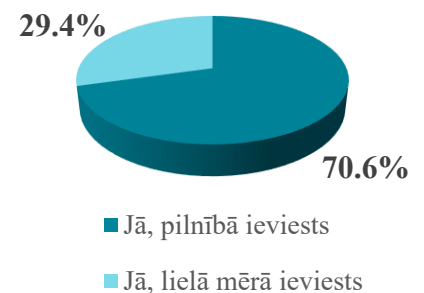
11. princips. Oficiālā statistika atbilst lietotāju vajadzībām.

Statistikas iestādes konsultējas ar galveno Eiropas statistikas pieprasītāju un lietotāju – *Eurostat* un sagatavo statistiku atbilstoši tā prasībām. Statistikas iestādes, kas ir atbildīgas par attiecīgo nozari Latvijā un nodrošina nacionālo statistiku saistošajā jomā, analizē un ņem vērā nacionālo statistikas lietotāju vajadzības. *Eurostat* un nacionālo lietotāju vajadzības iestādes atspoguļo OSP.

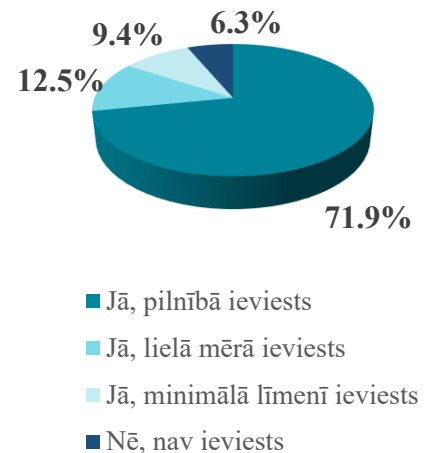
12. princips. Precizitāte un uzticamība.

Statistikas iestādes regulāri pārbauda un novērtē ienākošos datus, starpposma un publicējamus rezultātus, sistemātiski dokumentē un analizē atklātās kļūdas, lai uzlabotu statistikas nodrošināšanas procesu.

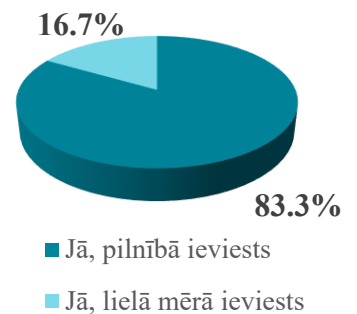
13. princips. Savlaicīgums un punktualitāte.

Statistikas iestādes oficiālo Eiropas statistiku sagatavo un izplata termiņos, kas saskan ar Eiropas un nacionālajā līmenī noteiktajiem standartiem. Tomēr šajā principā statistikas iestāžu atbilstība ir viszemākā, jo ierobežoto resursu un dažādu ārēju apstākļu rezultātā, ne visas iestādes nodrošina datu publicēšanu oficiālās statistikas portālā vai iestādes tīmekļvietnē pilnā apjomā, t. sk. arī publicēšanas kalendāru un noteiktu vienotu laiku oficiālās statistikas publicēšanai. Iestādes, kuras vēl nepublicē statistiku oficiālās statistikas portālā pilnā apjomā, ir noteikušas termiņu, līdz kuram nodrošinās datu, metadatu un publicēšanas kalendāra pieejamību oficiālās statistikas portālā.

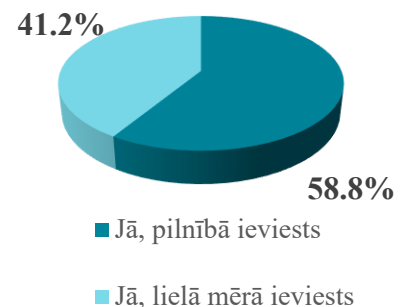
14. princips. Saskaņotība un salīdzināmība.

Piemērojot Latvijas, Eiropas un starptautiski noteiktos standartus attiecībā uz aptvērumu, definīcijām un klasifikācijām, statistikas iestādes nodrošina oficiālās statistikas laikrindas, veicinot dažāda periodiskuma un atšķirīgas metodoloģijas rezultātā iegūtās statistikas salīdzināmību. Tiek ievēroti Latvijas, Eiropas un starptautiskie standarti, nodrošinot salīdzināmību starp periodiem un valstīm. Iestādes, pēc iespējas, piedalās informācijas apmaiņā ar *Eurostat* un citiem Eiropas statistikas sistēmas dalībniekiem, piemēram, apmeklējot darba grupas par attiecīgo statistikas tēmu.

15. princips. Pieejamība un skaidrība.

Statistikas iestādēs statistika un metadati tiek jēgpilni arhivēti un metadati par iestādes publicēto oficiālo statistiku ir publiski pieejami. Statistikas iestādes, pieejamo resursu ietvaros, oficiālo statistiku atspoguļo skaidri un saprotami, to izplata pieejamā veidā, papildina ar metadatiem, ievēro vienlīdzības principu.

Otrā posma novērtējumā konstatēto nepilnību novēršanai **statistikas iestādes ir noteikušas uzlabojumu darbības un grafiku to ieviešanai līdz 2027. gada beigām**. CSP šajā periodā uzraudzīs uzlabojumu darbību ieviešanas progresu un turpinās OSS attīstību atbilstoši Prakses kodeksam.